

Asia: VN/23102/2020

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käyttöoikeuksia koskevasta asetuluonnoksesta

Osa 1. Yleinen palaute asetuluonnoksesta

a. Onko asetuksessa esitetty käyttöoikeuksien perusteiden kokonaisuus selkeä ja ymmärrettävä?

Ei. Osio(t), joka ei ole selkeä ja ymmärrettävä:

Perustelut, miksi ei ole ymmärrettävä

LAUSUNTO SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN ASETUS KÄYTTÖOIKEUDESTA ASIAKASTIETOON

Nyt lausuntokierroksella olevassa käyttöoikeudesta asiakastietoon terveydenhuollon ja sosiaalityön kokonaisuudessa olisi tärkeätä tehdä näkyväksi myös terveydenhuollon sosiaalityö, jota ei tunnisteta tällä hetkellä Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön palvelutehtävissä ja siksi jää usein pois myös muista lainsäädännöllisistä kokonaisuuksista. Terveyssosiaalityöllä tarkoitetaan terveydenhuollon organisaatiossa tapahtuvaa sosiaalityötä, jota on tehty liki 100 vuotta.

Terveydenhuollon sosiaalityö

Asetuksessa sosiaalityön kokonaisuuden tunnistaminen jää kapeaksi ja keskittyy sosiaalihuollossa annettavaan terveydenhuollon palveluun, mutta terveydenhuollossa annettava sosiaalihuollon toiminta ei näy asetuksessa. Huomioimatta jää sosiaalihuollon ulkopuolella toteutuva sosiaalityö, kuten terveydenhuollossa. Terveyssosiaalityön paikka ei ole selkeästi asemoitavissa nyt lausunnolla olevassa asetuksessa, kuuluuko se 3§ -8§ Terveydenhuollon annettavat palvelut vai 9§-17§ Sosiaalihuollon henkilöstön työtehtävien alle. Koska palvelua ei ole selkeästi asemoitu, niin tehtävään liittyvät oikeudet jäävät helposti saamatta ja voi aiheuttaa asiakkaiden/ potilaiden tilanteessa aiheetonta haittaa.

Terveyssosiaalityöntekijät toimivat terveydenhuollon yksiköissä toteuttaen sosiaalityötä tai -ohjausta. Terveyssosiaalityöntekijöiden asiantuntijuutta on tunnistaa sairauden pohjalta asiakkaan

toimintakyky sekä tuen ja kuntoutuksen tarve. Terveyssozialityöntekijän tehtävänä on tekemänsä sosiaalisen tilanteen/ elämäntilanteen arvion pohjalta etsiä potilaan/ asiakkaan yksilölliseen elämäntilanteeseen sopivat kokonaisratkaisut, joiden suunnittelussa on välttämätöntä tuntea hyvin sekä potilaan sairauden tai vamman aiheuttamat vaikutukset sosiaaliseen toimintakykyyn että sosiaalihuollon palvelujärjestelmä. Terveystenhuollon sosiaalityöntekijän rooli korostuu potilaan/ asiakkaan jatkokuntoutuksen ja arjessa selviytymisen suunnittelussa, mutta myöskin palveluiden koordinoinnissa ja niiden seurannassa.

Pitkäaikainen sairaus, vakava sairastuminen tai esimerkiksi äkillinen loukkaantuminen aiheuttavat elämäntilannekriisin, mihin tarvitaan paitsi lääketieteen apua myös sosiaalisten asioiden asiantuntijaa arvioimaan kokonaistilannetta ja suunnittelemaan ratkaisuja osaksi hoito- ja kuntoutussuunnitelmaa. Terveystenhuollon sosiaalityössä arvioidaan laajasti potilaan/ asiakkaan ja tarvittaessa lähiverkoston tuen, etuuksien ja palvelujen tarpeita. Arviointi kattaa myös sosiaalihuollon ulkopuoliset palvelut esimerkiksi vakuutusjärjestelmän etuudet ja palvelut, ammatillisen kuntoutuksen vaihtoehdot, järjestöjen mahdollisuudet jne. Keskeistä terveystenhuollon sosiaalityössä on sairauden tai vamman aiheuttamien tilapäisten, toistuvien ja pitkäaikaisten rajoitteiden vaikutusten ymmärtäminen asiakkaan sosiaaliseen toimintakykyyn ja arjessa toimimiseen. Tämä edellyttää vahvaa monialaista työtä. Sosiaalityön painopisteenä on ihmisten elämänhallinnan tukeminen ja osallisuuden vahvistaminen. Asiakkuus terveystenhuollon sosiaalityössä voi jatkua pitkäänkin.

Terveystenhuollon yksiköissä erityisesti laitoshoidossa, arviointi- ja päivystysyksiköissä asiakkuudet pyritään pitämään lyhytaikaisina, mikä edellyttää myös terveystenhuollon sosiaalityöltä nopeatempoista toimintaa ja arviointia. Työhön kuuluu kriisityötä, sosiaalisen tilanteen, sosiaaliturvan ja sosiaalipalvelujen tarpeen selvittelyä, joiden pohjana ovat sairauksiin tai vammoihin perustuvat tiedot usein terveydentila kokonaisvaltaisesti huomioiden lainsäädännön ja kansainväliset sopimukset. Myös jatko-ohjaukset, -arviointit ja -suunnitelmat tulevat tehdä terveystenhuollon toiminnan syklin mukaan. Terveystenhuollon sosiaalityöntekijät kirjaavat sosiaalityön terveystenhuollon potilaskertomukseen ja käyttävät työssään terveystenhuollon potilasasiakirjoja, joiden käyttöoikeus on ehtona potilaan/ asiakkaan asioiden edistämiseksi, mutta myöskin sosiaalihuollon asiakirjoihin pääsy olisi tärkeää potilaan palveluketjun varmistamisessa.

Terveystenhuollon sosiaalityön tehtävä kuuluvat Asetus käyttöoikeudesta asiakastietoon 2§:ssä tarkoitettuihin laaja-alaisiin hoidollisiin työtehtäviin ja työtä tehdään asetuksen 3:ssä mainituissa terveystenhuollon palveluissa jonka osana työntekijä on tai konsulttoimalla erikseen nimettyihin yksiköihin. Asetus antaa asiakkaan/ potilaan suostumuksesta käyttöoikeudet myös sosiaalihuollon asiakirjoihin. Asetuksessa terveystenhuollon sosiaalityö voitaisiin asemoida myös kohtaan 9§, koska terveystenhuollon sosiaalityön viitekehyksenä kuitenkin toimii sosiaalihuollollinen toiminta, mutta haasteena on kohta 10§, koska terveystenhuollon sosiaalityö ei ole palvelutehtävissä mukana.

3§:n ja 12§ kohdalla olisi välttämätöntä mainita terveystenhuollon sosiaalityö työmuotona erikseen. Terveystenhuollon sosiaalityön näkymättömyys asetuksessa voi johtaa tilanteisiin, ettei työmuotoa tunnusteta ja sen vuoksi käyttöoikeudet jäävät vaillinaisiksi ja voi aiheuttaa potilaalle palveluihin pääsyn pitkittymistä tai palvelutarpeiden tunnistamattomuutta. Tämän lisäksi terveystenhuollossa toimivien

sosiaalityöntekijöiden on erittäin tärkeitä saada käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin siten, että työntekijät näkevät myös ilman asiakkaan suostumusta asiakkaan/potilaan sosiaalihuollon asiakasjärjestelmässä menossa olevat palvelut ja mahdolliset nimetyt vastuutyöntekijät/omatyöntekijät, jotta vältytään päällekkäiseltä palvelutarpeen arvioinneilta sekä turvataan asiakkaan saumaton ja nopea hoito- ja palveluketju. Palvelutarpeen arvioinnissa voitaisiin myös toteuttaa ns integroitua palvelutarpeen arviointia.

Yksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän- ja hyvinvointialueuudistuksen keskeisiä tavoitteita on turvata potilaalle/asiakkaalle saumattomat, joustavat ja asiakaslähtöiset palveluketjut. Terveysdenhuollon sosiaalityöntekijän rooli korostuu erityisesti juuri näissä nivelkohdissa, koska sosiaalityöntekijälle terveydenhuollossa ohjataan monipalveluasiakkaiden sosiaalityöntarpeiden arvioinnit. Sosiaalityöntekijä kartoittaa ja arvioi palvelutarpeen yhdessä asiakkaan ja asiakkaan läheisten kanssa. Keskeinen osa-alue terveysosiaalityössä on myös toimia erilaisissa viranomaisverkostoissa saumattomien palveluketjujen turvaamiseksi. Terveysosiaalityötä tehdään tiiviisti terveydenhuollon moniammatillisissa ja monialaisissa tiimeissä, joissa asiakkaan asioiden arviointi ja koordinointi on helppoa. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen keskeisimpiä tavoitteita ovatkin sosiaali- ja terveydenhuollon integraation vahvistaminen, asiakaslähtöisyyden toteutuminen sekä kustannustehokkuus.

Haasteet asetuksessa ja käytännössä

☐ Sosiaalihuoltolaki korostaa sosiaalihuollossa (=kunnallisessa sosiaalihuollossa) toimivia ammattilaisia ja asiakastietojen käsittelyyn liittyvä asetus noudattaa tätä linjaa. Sosiaalityötä tehdään myös muissa toimintaympäristöissä (esimerkiksi terveydenhuolto) ja tehtävissä tarvitaan käyttöoikeuksia terveydenhuollon ja sosiaalihuollon asiakastietoihin.

☐ Terveysdenhuollon ammattihenkilöiden asema on vahvistunut, mutta terveydenhuollossa toimivan sosiaalityöntekijän asema on virallisissa prosesseissa näkymättömissä. Käyttöoikeus asetus asiakastietoihin täsmentää terveydenhuollon ammattilaisten käyttöoikeuksia, mutta terveysosiaalityötä on vaikea asemoida. Terveysosiaalityöntekijät toteuttavat työssään terveydenhuoltolain yhteistyövelvoitteita yhteistyöstä sosiaalihuollon ja muiden toimijoiden kanssa asiakkaan edun mukaisesti. Terveysdenhuollon sosiaalityön asiantuntijuutta tulee hyödyntää monitoimijaisessa ja moniammatillisessa yhteistyössä, mm palvelutarpeen arvioinnissa tai ns integroidussa palvelutarpeen arvioinnissa.

☐ Terveysosiaalityön merkittävänä asiakasryhmänä ovat asiakkaat, joilla on terveysosiaalityön tarve, muttei sosiaalihuollon tarvetta. Suuri osa terveysosiaalityön asiakkaista tulee autetuksi terveysosiaalityön viitekehyksen työllä ilman viranomaistoimintaan kuuluvia sosiaalihuollon palveluita.

☐ Terveysdenhuollossa tapahtuva sosiaalityö on monin paikoin jäänyt sosiaalialan tutkimus- ja kehittämistoiminnassa ulkopuolelle, koska ei ole kunnan sosiaalihuollon toimintaa. Tällöin tietoon perustuva kehittäminen ja tutkimustyö jäävät vähäiseksi ja on riippuvainen yksittäisten paikallisten toimijoiden henkilökohtaisesta aktiivisuudesta ja resursseista toimintaa tukevien rakenteiden puuttuessa. Näin on tapahtunut myös terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden rakenteisen kirjaamisen kanssa.

THL:n ja sosiaalialan organisaatioiden ylläpitämissä käsikirjoissa ei ole mainintaa terveydenhuollon sosiaalityön palvelusta. Terveys sosiaalityötä palveluna ei tunnisteta sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä ja siksi sen paikkaa on vaikea asemoida tulevissa lainsäädännöllisissä uudistuksissa.

Koskeeko sosiaalihuoltolaki myös sosiaalityöntekijää, joka työskentelee terveydenhuollossa?

Sosiaalihuoltolaki tulee koskemaan hyvinvointialueilla tehtävää sosiaalihuoltoa. Laissa ei erotella, minkä sektorin alaisuudessa töitä tehdään, vaan kyse on palvelutehtävistä. Jos työtehtäviin kuuluvat myös sosiaalihuollon tehtävät, sosiaalihuoltolakia kuuluu soveltaa, jos se on asiakkaan edun mukaista.

Terveydenhuollon sosiaalityöntekijöillä on merkittävä rooli asiakkaan (erityisesti erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden) asioiden hoitamisessa ja laki edellyttää, että heidän osaamistaan käytetään tarvittaessa muun muassa palvelutarpeen arviointia tehtäessä.

Terveyssosiaalityöntekijät ry toteaa lausuntonaan, että terveyssosiaalityö tarvitsee toimiakseen edelleen integroivana, monialaisena ja kiinteänä osana terveyden- ja sosiaalihuollon toimintaa hyvinvointialueilla laaja-alaiset käyttöoikeudet terveyden- ja sosiaalihuollon asiakastietoihin. Terveys sosiaalityö toimii sosiaali- ja terveydenhuollon välimaastossa turvaten asiakkaan/ potilaan liikkumisen saumattomasti palvelujärjestelmien välillä. Terveys sosiaalityö käyttää laajaa osaamista sosiaalityön kentällä yhdistäen sosiaalihuollossa toimivat palvelutehtävät yhteen sekä palvelutarpeen/ elämäntilanteen kartoitusta varten liittyy yhdistää myös terveydenhuollossa saadut tiedot mukaan. Sosiaalityön tiivis kuuluminen osaksi terveydenhuollon toimintaa koskee kaikkia ikäluokkia ja heidän tarpeitaan sekä kaikkia lääketieteen erikoisaloja. Sosiaalisten tekijöiden huomioiminen mahdollisemman varhaisessa vaiheessa sairautta edistää potilaan ja perheen toipumista ja vähentää syrjäytymiseen liittyviä riskitekijöitä. Terveys sosiaalityön vahvuutena on, että työntekijät toimivat terveydenhuollon organisaation sisällä moniammatillisissa tiimeissä. Oikea-aikaisella ja asiantuntevalla tilannearvioilla tuotetaan ennaltaehkäisevästi paitsi kustannushyötyjä, myös vähennetään muuttuneesta elämäntilanteesta seuraavia inhimillisiä vaikeuksia ja kärsimyksiä. Sosiaalityön osaamista tulee olla saatavilla siellä, missä sosiaaliset kysymykset tulevat esille ja näin ollen myös tarvittavat asiakastiedot tulevat olla työntekijöiden käytettävissä.

Kunnioittaen

Terveyssosiaalityöntekijät ry

Muutosehdotus em. osion parantamiseksi tai muu kommentti

Terveyssosiaalityön asemointi puuttuu, ks lausunto

b. Onko asetuksessa esitetty käyttöoikeuksien perusteet toteutettavissa käytössänne olevaan tietojärjestelmään?

Ei

Muutosehdotus tai muu kommentti

Sosiaalihuollon ja terveydenhuollon tietojärjestelmät ovat erilliset ja tarvitsee kaksoiskirjaamista, käyttöoikeuksien lupamenettely tietojärjestelmiin ei ole selkeä, ketkä saavat ja ketkä eivät.

c. Onko asetuksessa esitetty käyttöoikeuksien perusteet riittävät kattavat, jotta niiden perusteella voidaan antaa käyttöoikeudet kaikille asiakastietoja käsitteleville henkilöille?

Ei. Osio, joka ei ole selkeä ja ymmärrettävä: [Terveyssozialityön asemointi puuttuu ks lausunto]

Perustelut, miksi ei ole ymmärrettävä

ks lausunto

Muutosehdotus tai muu kommentti

ks lausunto

d. Kuinka suuren osan työntekijöistä kohdalla käyttöoikeuksien laajuus muuttuu asetuksen myötä?

-

e. Miten asetusluonnoksen mukaiset käyttöoikeudet muuttaisivat ammattihenkilöiden työtä?

Käyttöoikeuksien saaminen terveyssozialityöntekijöiden kohdalla helpottaisi ja nopeuttaisi asiakkaan tuen tarpeen arvioinnissa sekä jatkosuunnitelman tekemisessä.

a. kustannukset euroina

-

b. työmäärä (htkk)

-

c. muutosten toimeenpanon edellyttämä aika kuukausina

-

d. tietojärjestelmämuutokset

-

Jos kyllä, kerro tarkemmin minkälaisia muutoksia

-

Osa 2. Käyttöoikeudet terveydenhuollossa

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus kaikkiin asiakastietoihin?

ks lausunto

Onko laaja-alainen työtehtävä tunnistettavissa pykälässä mainituissa palveluissa?

ks lausunto

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

ks lausunto

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

ks lausunto

Onko rajattu hoidollinen työtehtävä tunnistettavissa pykälässä mainituissa palveluissa?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

Onko hoidon tuen työtehtävä tunnistettavissa pykälässä mainituissa palveluissa?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Tulisiko opiskeluhuoltoon kuuluva terveydenhuolto (koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ja opiskeluhuollon psykologipalvelut) olla oma palvelunsa asetuksen 3 §:ssa?

-

Mitä potilastietoja opiskeluhuollossa välttämättä tarvitaan?

-

Missä palveluissa ja työtehtävissä välttämättä tarvitaan opiskeluhuollon potilastietoja?

-

Osa 3. Käyttöoikeudet sosiaalihuollossa

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Mitä sosiaalihuollon asiakastietoja kuraattoripalvelussa välttämättä tarvitaan?

-

Missä palveluissa ja työtehtävissä välttämättä tarvitaan kuraattoripalvelun asiakastietoja?

-

Osa 4. Käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon muissa tehtävissä

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Missä palveluissa olisi välttämätöntä olla käyttöoikeus pykälän mukaisiin asiakastietoihin?

-

**Vastaako käyttöoikeuksien laajuus kyseisissä työtehtävissä välttämättä tarvittavia tietoja?
Jos ei, perustelut ja esitä parannusehdotuksia**

-

Osa 5. Muu palaute

Muita huomioita ja palautetta asetusluonnoksesta

LAUSUNTO SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN ASETUS KÄYTTÖOIKEUDESTA ASIAKASTIETOON

Nyt lausuntokierroksella olevassa käyttöoikeudesta asiakastietoon terveydenhuollon ja sosiaalityön kokonaisuudessa olisi tärkeää tehdä näkyväksi myös terveydenhuollon sosiaalityö, jota ei tunnisteta tällä hetkellä Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön palvelutehtävissä ja siksi jää usein pois myös muista lainsäädännöllisistä kokonaisuuksista. Terveysosiaalityöllä tarkoitetaan terveydenhuollon organisaatiossa tapahtuvaa sosiaalityötä, jota on tehty liki 100 vuotta.

Terveydenhuollon sosiaalityö

Asetuksessa sosiaalityön kokonaisuuden tunnistaminen jää kapeaksi ja keskittyy sosiaalihuollossa annettavaan terveydenhuollon palveluun, mutta terveydenhuollossa annettava sosiaalihuollon toiminta ei näy asetuksessa. Huomioimatta jää sosiaalihuollon ulkopuolella toteutuva sosiaalityö, kuten terveydenhuollossa. Terveysosiaalityön paikka ei ole selkeästi asemoitavissa nyt lausunnolla olevassa asetuksessa, kuuluuko se 3§ -8§ Terveydenhuollon annettavat palvelut vai 9§-17§ Sosiaalihuollon henkilöstön työtehtävien alle. Koska palvelua ei ole selkeästi asemoitu, niin tehtävään liittyvät oikeudet jäävät helposti saamatta ja voi aiheuttaa asiakkaiden/ potilaiden tilanteessa aiheetonta haittaa.

Terveysosiaalityöntekijät toimivat terveydenhuollon yksiköissä toteuttaen sosiaalityötä tai - ohjausta. Terveysosiaalityöntekijöiden asiantuntijuutta on tunnistaa sairauden pohjalta asiakkaan toimintakyky sekä tuen ja kuntoutuksen tarve. Terveysosiaalityöntekijän tehtävänä on tekemänsä sosiaalisen tilanteen/ elämäntilanteen arvion pohjalta etsiä potilaan/ asiakkaan yksilölliseen elämäntilanteeseen sopivat kokonaisratkaisut, joiden suunnittelussa on välttämätöntä tuntea hyvin sekä potilaan sairauden tai vamman aiheuttamat vaikutukset sosiaaliseen toimintakykyyn että sosiaalihuollon palvelujärjestelmä. Terveydenhuollon sosiaalityöntekijän rooli korostuu potilaan/ asiakkaan jatkokuntoutuksen ja arjessa selviytymisen suunnittelussa, mutta myöskin palveluiden koordinoinnissa ja niiden seurannassa.

Pitkäaikainen sairaus, vakava sairastuminen tai esimerkiksi äkillinen loukkaantuminen aiheuttavat elämäntilannekriisin, mihin tarvitaan paitsi lääketieteen apua myös sosiaalisten asioiden asiantuntijaa arvioimaan kokonaistilannetta ja suunnittelemaan ratkaisuja osaksi hoito- ja kuntoutussuunnitelmaa. Terveydenhuollon sosiaalityössä arvioidaan laajasti potilaan/ asiakkaan ja tarvittaessa lähiverkoston tuen, etuuksien ja palvelujen tarpeita. Arviointi kattaa myös sosiaalihuollon ulkopuoliset palvelut esimerkiksi vakuutusjärjestelmän etuudet ja palvelut,

ammattillisen kuntoutuksen vaihtoehdot, järjestöjen mahdollisuudet jne. Keskeistä terveydenhuollon sosiaalityössä on sairauden tai vamman aiheuttamien tilapäisten, toistuvien ja pitkäaikaisten rajoitteiden vaikutusten ymmärtäminen asiakkaan sosiaaliseen toimintakykyyn ja arjessa toimimiseen. Tämä edellyttää vahvaa monialaista työtä. Sosiaalityön painopisteenä on ihmisten elämänhallinnan tukeminen ja osallisuuden vahvistaminen. Asiakkuus terveydenhuollon sosiaalityössä voi jatkua pitkäänkin.

Terveydenhuollon yksiköissä erityisesti laitoshoidossa, arviointi- ja päivystysyksiköissä asiakkuudet pyritään pitämään lyhytaikaisina, mikä edellyttää myös terveyssosiaalityöltä nopeatempoista toimintaa ja arviointia. Työhön kuluu kriisityötä, sosiaalisen tilanteen, sosiaaliturvan ja sosiaalipalvelujen tarpeen selvittelyä, joiden pohjana ovat sairauksiin tai vammoihin perustuvat tiedot usein terveydentila kokonaisvaltaisesti huomioiden lainsäädännön ja kansainväliset sopimukset. Myös jatko-ohjaukset, -arviointit ja -suunnitelmat tulevat tehdä terveydenhuollon toiminnan syklin mukaan. Terveys sosiaalityöntekijät kirjaavat sosiaalityön terveydenhuollon potilaskertomukseen ja käyttävät työssään terveydenhuollon potilasasiakirjoja, joiden käyttöoikeus on ehtona potilaan/ asiakkaan asioiden edistämiseksi, mutta myöskin sosiaalihuollon asiakirjoihin pääsy olisi tärkeätä potilaan palveluketjun varmistamisessa.

Terveys sosiaalityön tehtävä kuuluvat Asetus käyttöoikeudesta asiakastietoon 2§:ssä tarkoitettuihin laaja-alaisiin hoidollisiin työtehtäviin ja työtä tehdään asetuksen 3:ssä mainituissa terveydenhuollon palveluissa jonka osana työntekijä on tai konsulttoimalla erikseen nimettyihin yksiköihin. Asetus antaa asiakkaan/ potilaan suostumuksesta käyttöoikeudet myös sosiaalihuollon asiakirjoihin. Asetuksessa terveys sosiaalityö voitaisiin asemoida myös kohtaan 9§, koska terveys sosiaalityön viitekehyksenä kuitenkin toimii sosiaalihuollollinen toiminta, mutta haasteena on kohta 10§, koska terveys sosiaalityö ei ole palvelutehtävissä mukana.

3§:n ja 12§ kohdalla olisi välttämätöntä mainita terveys sosiaalityö työmuotona erikseen. Terveys sosiaalityön näkymättömyys asetuksessa voi johtaa tilanteisiin, ettei työmuotoa tunnusteta ja sen vuoksi käyttöoikeudet jäävät vaillinaisiksi ja voi aiheuttaa potilaalle palveluihin pääsyn pitkittymistä tai palvelutarpeiden tunnistamattomuutta. Tämän lisäksi terveydenhuollossa toimivien sosiaalityöntekijöiden on erittäin tärkeätä saada käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin siten, että työntekijät näkevät myös ilman asiakkaan suostumusta asiakkaan/potilaan sosiaalihuollon asiakasjärjestelmässä menossa olevat palvelut ja mahdolliset nimetyt vastuutyöntekijät/ omatyöntekijät, jotta välttään päällekkäiseltä palvelutarpeen arvioinneilta sekä turvataan asiakkaan saumaton ja nopea hoito- ja palveluketju. Palvelutarpeen arvioinnissa voitaisiin myös toteuttaa ns integroitua palvelutarpeen arviointia.

Yksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän- ja hyvinvointialueuudistuksen keskeisiä tavoitteita on turvata potilaalle/asiakkaalle saumattomat, joustavat ja asiakaslähtöiset palveluketjut. Terveydenhuollon sosiaalityöntekijän rooli korostuu erityisesti juuri näissä nivelkohdissa, koska sosiaalityöntekijälle terveydenhuollossa ohjataan monipalveluasiakkaiden sosiaalityöntarpeiden arvioinnit. Sosiaalityöntekijä kartoittaa ja arvioi palvelutarpeen yhdessä asiakkaan ja asiakkaan läheisten kanssa. Keskeinen osa-alue terveys sosiaalityössä on myös toimia erilaisissa viranomaisverkostoissa saumattomien palveluketjujen turvaamiseksi. Terveys sosiaalityötä tehdään

tiiviisti terveydenhuollon moniammatillisissa ja monialaisissa tiimeissä, joissa asiakkaan asioiden arviointi ja koordinointi on helppoa. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen keskeisimpiä tavoitteita ovatkin sosiaali- ja terveydenhuollon integraation vahvistaminen, asiakaslähtöisyyden toteutuminen sekä kustannustehokkuus.

Haasteet asetuksessa ja käytännössä

☐ Sosiaalihuoltolaki korostaa sosiaalihuollossa (=kunnallisessa sosiaalihuollossa) toimivia ammattilaisia ja asiakastietojen käsittelyyn liittyvä asetus noudattaa tätä linjaa. Sosiaalityötä tehdään myös muissa toimintaympäristöissä (esimerkiksi terveydenhuolto) ja tehtävissä tarvitaan käyttöoikeuksia terveydenhuollon ja sosiaalihuollon asiakastietoihin.

☐ Terveydenhuollon ammattihenkilöiden asema on vahvistunut, mutta terveydenhuollossa toimivan sosiaalityöntekijän asema on virallisissa prosesseissa näkymättömissä. Käyttöoikeus asetus asiakastietoihin täsmentää terveydenhuollon ammattilaisien käyttöoikeuksia, mutta terveys-sosiaalityötä on vaikea asemoida. Terveys-sosiaalityöntekijät toteuttavat työssään terveydenhuoltolain yhteistyövelvoitteita yhteistyöstä sosiaalihuollon ja muiden toimijoiden kanssa asiakkaan edun mukaisesti. Terveydenhuollon sosiaalityön asiantuntijuutta tulee hyödyntää monitoimijaisessa ja moniammatillisessa yhteistyössä, mm palvelutarpeen arvioinnissa tai ns integroidussa palvelutarpeen arvioinnissa.

☐ Terveys-sosiaalityön merkittävänä asiakasryhmänä ovat asiakkaat, joilla on terveys-sosiaalityön tarve, muttei sosiaalihuollon tarvetta. Suuri osa terveys-sosiaalityön asiakkaista tulee autetuksi terveys-sosiaalityön viitekehyksen työllä ilman viranomaistoimintaan kuuluvia sosiaalihuollon palveluita.

☐ Terveydenhuollossa tapahtuva sosiaalityö on monin paikoin jäänyt sosiaalialan tutkimus- ja kehittämistoiminnassa ulkopuolelle, koska ei ole kunnan sosiaalihuollon toimintaa. Tällöin tietoon perustuva kehittäminen ja tutkimustyö jäävät vähäiseksi ja on riippuvainen yksittäisten paikallisten toimijoiden henkilökohtaisesta aktiivisuudesta ja resursseista toimintaa tukevien rakenteiden puuttuessa. Näin on tapahtunut myös terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden rakenteisen kirjaamisen kanssa.

☐ THL:n ja sosiaalialan organisaatioiden ylläpitämissä käsikirjoissa ei ole mainintaa terveydenhuollon sosiaalityön palvelusta. Terveys-sosiaalityötä palveluna ei tunnisteta sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä ja siksi sen paikkaa on vaikea asemoida tulevilla lainsäädännöllisissä uudistuksissa.

☐ Koskeeko sosiaalihuoltolaki myös sosiaalityöntekijää, joka työskentelee terveydenhuollossa?

o Sosiaalihuoltolaki tulee koskemaan hyvinvointialueilla tehtävää sosiaalihuoltoa. Laissa ei erotella, minkä sektorin alaisuudessa töitä tehdään, vaan kyse on palvelutehtävistä. Jos työtehtäviin kuuluvat myös sosiaalihuollon tehtävät, sosiaalihuoltolakia kuuluu soveltaa, jos se on asiakkaan edun mukaista.

o Terveydenhuollon sosiaalityöntekijöillä on merkittävä rooli asiakkaan (erityisesti erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden) asioiden hoitamisessa ja laki edellyttää, että heidän osaamistaan käytetään tarvittaessa muun muassa palvelutarpeen arviointia tehtäessä.

Terveyssosiaalityöntekijät ry toteaa lausuntonaan, että terveyssosiaalityö tarvitsee toimiakseen edelleen integroivana, monialaisena ja kiinteänä osana terveyden- ja sosiaalihuollon toimintaa hyvinvointialueilla laaja-alaiset käyttöoikeudet terveyden- ja sosiaalihuollon asiakastietoihin. Terveyssosiaalityö toimii sosiaali- ja terveydenhuollon välimaastossa turvaten asiakkaan/ potilaan liikkumisen saumattomasti palvelujärjestelmien välillä. Terveyssosiaalityö käyttää laajaa osaamista sosiaalityön kentällä yhdistäen sosiaalihuollossa toimivat palvelutehtävät yhteen sekä palvelutarpeen/ elämäntilanteen kartoitusta varten liittyy yhdistää myös terveydenhuollossa saadut tiedot mukaan. Sosiaalityön tiivis kuuluminen osaksi terveydenhuollon toimintaa koskee kaikkia ikäluokkia ja heidän tarpeitaan sekä kaikkia lääketieteen erikoisaloja. Sosiaalisten tekijöiden huomioiminen mahdollisemman varhaisessa vaiheessa sairautta edistää potilaan ja perheen toipumista ja vähentää syrjäytymiseen liittyviä riskitekijöitä. Terveyssosiaalityön vahvuutena on, että työntekijät toimivat terveydenhuollon organisaation sisällä moniammatillisissa tiimeissä. Oikea-aikaisella ja asiantuntevalla tilannearvioilla tuotetaan ennaltaehkäisevästi paitsi kustannushyötyjä, myös vähennetään muuttuneesta elämäntilanteesta seuraavia inhimillisiä vaikeuksia ja kärsimyksiä. Sosiaalityön osaamista tulee olla saatavilla siellä, missä sosiaaliset kysymykset tulevat esille ja näin ollen myös tarvittavat asiakastiedot tulevat olla työntekijöiden käytettävissä.

Kunnioittaen

Terveyssosiaalityöntekijät ry

Hornborg Sirpa
Terveyssosiaalityöntekijät ry - Terveyssosiaalityöntekijät ry:n puheenjohtaja
Eija Tiihonen